

Eeva
Heilala

KOOTUT RUNOT

Yhä se
kukkii

TAMMI

EEVA HEILALA

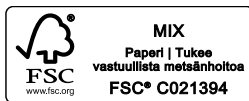
Yhä se kukkii

KOOTUT RUNOT

TAMMI

HELSINKI

© EEVA HEILALA JA TAMMI 2024

TAMMI ON OSA WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖTÄ

ISBN 978-952-04-6247-5

PAINETTU EU:SSA

”Runo on tervehdys yksinäisyydestä maailmassa”

”En minä nuorena ajatellut, että minusta tulee runoilija. Koulutyttönä ajattelin, että haluan näyttelijäksi. Silloinen opettajani tyrmäsi haaveeni sanomalla, että ei minusta ole teatteriin, kun en ole musikaalinen, en osaa laulaa, näyttelijällä pitää olla nuottikorva. Hän kuitenkin laitto minut lausumaan runoja aina kun oli joku tilaisuus. Sillä lailla tutustuin runoihin.” Näin Eeva Heilala kertoi runoilijapolkunsa alkuvaiheesta viimeiseksi jääneessä haastattelussaan vuonna 2021.

Eeva totteli opettajaa: ohjasi vuosikausia lasten näytelmäkerhoja mutta ei koskaan laulanut – ei julkisesti, ei edes kotioloissa. Runoudesta hän sen sijaan kiinnostui aina vain enemmän ja alkoi pikkuhiljaa kirjoittaa runoja itsekin. Jälkeenpäin hän usein väitti vähätellen, että tuskin hänestä olisi runojen kirjoittajaa tullutkaan ilman nuoruuden lausuntaharrastusta, joka sai tutustumaan ”oikeiden” runoilijoiden teoksiin. Osaa runoilijoista hän tosin vertasi hedelmäpuihin, joista pienet ihmiset eivät ylety poimimaan, toiset vaikuttivat häneen myönteisemmin:

Kun löysin runosi,
omistin ne itselleni.
Sanoin: nämä ovat minun,
ne himmensivät lapsuuteni pelot,
lohduttivat nuoruuden epävarmuudessa,
olivat tuuli silmiäni kyynelille.

Myöhempinä vuosinaan Eeva puhui usein ”valuviastaan”, joka pakottaa ihmisen kirjoittamaan mieleen tulleen ajatuksen ylös, vaikka olisi tärkeämpää tai mukavampaakin tekemistä. Ympäröivä todellisuus, pienet, aivan tavallisetkin asiat näyttäytyivät hänelle poikkeavalla tavalla, runokuvina, ja näistä kuvista saattoi syntyä runo.

Näet lumihiukkasen
taivaan isän kyneleenä
tai harminhiukkasena hienolla turkillasi,
eikä sitä näkyä ole kukaan sinulle opettanut
se on vain osasi
jonka piirrat
käteesi sattuneella kynällä.

Joskus arki kuitenkin ahdisti ja oli niin raskasta, että siitä kirjoittaminen oli vaikeaa. Tekstistä ei tullut halutun lyyristä, siitä puuttui Eevan kaipaama ”helähdys”, sanonnatkin olisivat tarvinneet tuoreutta, mutta ”sanojen päällä lepäsi arjen peitto”, ”arki oli armotonta ainetta”. Silloin avuksi saattoi tulla huumori, sekin omanlaistaan, lakonista, välillä melkein mustaa.

Ei se sitä tarkoita
vaikka on syrjässä syntynyt
ja naapuriin naitu
että koko ikänsä on
säkki päässä sätkyteltävä.

Eeva, keski-ikäinen nainen, perheenäiti ja emäntä Pohjois-Pohjanmaalta, ei istunut 1960–70-lukujen runoilijamuottiin, ja häneltä meni-

kin vuosia ensimmäisten runojen kirjoittamisesta niiden julkaisuun. Työ maatilalla emäntänä, vaimona ja äitinä vei vapaa-ajan ja ulostulo runojen kirjoittajana vaati itseensä hyvin kriittisesti suhtautuvalta Eevalta runsaasti rohkeutta ja uskallusta. Pienessä maalaiskunnassa kaikki tunsivat toisensa, ja julkisuus, vaikka vähäinenkin, pelotti Eevaa, jonka mielestä halukkaita parrasvaloihin ja kustantajien kokkareihin riitti ilman häntäkään. Eeva ei halunnut loukata ketään, eikä näkyä missään, mutta runokuvia kertyi ruutuvihkoihin odottamaan.

1970-luvun alkupuolella jo neljäkymmentä ikävuottaan lähestyvä Eeva rohkaistui lähettämään runojaan Nuoren Voiman järjestämään kilpailuun. Menestys siellä sekä Parnasso-lehdessä ja Teema 73 -aikakauskirjassa julkaistut runot johtivat pian ensimmäiseen omaan kirjaan *Hyvä on maa*. Teos julkaistiin vuonna 1976, ja se sai lukuisten kiittävien arvostelujen lisäksi Helsingin Sanomien jakaman J. H. Erkon palkinnon, joka myönnettiin vuoden parhaasta esikoisteoksesta. Eeva rohkaistui kirjoittamaan lisää, ja näin alkoi vuosikymmeniä kestävä julkinen runoilijan ura.

Eevan runoissa ovat läsnä riutuvan maaseudun, Suomen ja maailman ongelmat, lähihistoria, ajan ilmiöt ja pohdinnat tulevaisuudesta, niitä tarkkaillaan välillä lempeästi, toisinaan hyvinkin suorasukaisesti ja kriittisesti. Tähän vaikutti varmasti osaltaan myös Eevan tausta. Jo Eevan isä oli innokas lukija, puoliso puolestaan paitsi maanviljelijä myös toimittaja. Kotona seurattiin aikaa ja yhteiskunnallisia asioita tarkasti. Uutiset, lehdet ja kirjallisuus kuuluivat jokaiseen päivään siinä missä tilanhoitokin, niiden näkyminen runoudessa oli luonnollista, osa arkea.

Kun minut piirät
piirrä totta
piirrä pieni kysyjä tuuliselle

pellolle
vanhat verryttelyhousut
vanunut pusero
hiukset paljaksi vain.
Kuule, piirrä paljasjalkaiseksi
varpaat vasten tervettä multaa.

Runojen näkökulma on poikkeuksetta pienen ihmisen, naisen. Välillä asioita ja ilmiöitä tarkkaillaan ulkopäin kylmän viileästi, toisinaan taas ollaan itse keskiössä kohteena tai tekijänä, herkistytään äitinä niin omien kuin maailman lasten edessä, hoidetaan vanhuksia ja välitetään syrjään putoajista ja unohdetuista. Teemat ovat tuttuja kaikenikäisille ja kestävät hyvin aikaa.

Evan runoja lukivat kaikenikäiset, maalla ja kaupungissa, ja vaikka hänestä usein puhuttiinkin maaseudun äänenä ja erityisesti maaseudun naisten puolestapuhujana, hän itse vierasti ajatusta siitä, että edustaisi tiettyä marginaaliryhmää tai ottaisi räväkästi kantaa. Myös runojen analysointi ja niistä piilomerkitysten etsiminen oli hänen mielestään turhaa. Runoja piti kyllä ymmärtää, mutta liian korkealentoisia tulkintoja niistä ei tarvittu. Hyvä runo oli mielelle sopiva, ei se selityksiä kaivannut. Papille ja runoilijalle

ei sovi poliitikon kaapu.
Politiikan kiihko repii liperit
ja runouden se särkee
kuin katkennut aisa hevosen juoksun.

Eeva rakasti luontoa lähes intohimoisesti, ja ihmisen suhde luontoon ja paikka siinä näkyy hänen kaikessa tuotannossaan. Metsät ja suot, viljapelлот ja laitumet ja latojen takana kukkivat metsätähdet, puutarha ja piha sekä vuodenaikojen vaihtelu värittivät runoihin rikkaita ja raikkaita kuvia: tuuli kuivaa kyöneleitä, koivuilla on tuohitakit, lapsi kerätään syliin kuin laitumelta löydetty karitsa, ja luonnosta haetaan voimaa ja viisautta arjen paineisiin.

Lisää minuun pihlajan viisautta
kantaa kukka ja marja,
mutta haapapuun herkkyyttä älä lisää
lehden pelkoa kesäpellon yllä.

”Runo on tervehdys yksinäisyydestä maailmassa.” Eeva oli yksinäinen kirjoittaja ja yksityinen ihminen, joka ei juurikaan puhunut tuntemuksistaan, mutta runoissa hän avasi ne helposti samaistuttaviksi. Naisena olemisen ilot ja surut tuottivat Eevan kynästä milloin herkkiä ja koskettavia huomioita äityydestä, milloin hersyviä havaintoja ikään-tymisestä.

Mietin, nyt se alkaa
nimittelevät kuin ennen koulutyttönä,
sanovat senioriksi, ruskakerholaiseksi ja konkariksi.
Antaisivat elää omalla nimellä loppuun asti.

Ja tietysti: rakkaus ja runous ovat aina kulkeneet käsikkäin, niin myös Eevalla. Yli seitsemänkymmentä vuotta kestänyt ”kehäkukkaleinikityön ja sinisen verryttelypuvun” omistajan rakkaustarina on yksi

lujimmista, koko tuotannon läpi kulkevista langoista. Se puhuttaa niin vastarakastuneita kuin pitkään suhteissa olleita ja niistä luopumaan joutuneita.

Haluan sanoa sinulle kaksi sanaa
sanoa ne alkuperäisen värisinä
sellaisina kuin sanoin ne silloin
kun tuuli leikki hiuksissamme
ja muurahaiset vaelsivat jalkapöydillä.
Nyt en saa niitä sanotuksi
mutta tiedät, että ne ovat tallella.

Vaikka Eevan ensimmäinen kirja ilmestyi vasta hänen ollessaan nelikymppinen, hänen tuotannossaan näkyy koko sukupolvien ketju ja ihmiselämä syntymästä loppuun saakka. Mummon ja lapsenlapsen yhteinen kesä vie ”nutturana rusetin ja hiuspannan karkumatkalle”, kamarissa aiemmin punaisiksi maalatut lattialaudat saavat harmaantuneiden hiusten turvallisen sävyn, lapsuudessa varpaita kutkuttanut hiekka hier-tää välillä kengässä mutta seuraa mukana viimeiseen kauhalliseen.

Kun kokosin ensimmäisiä runojani
oli aika valoisa.
Kekkonen oli presidentti,
minä nuori ja rakastunut,
unelmista täysi.
Kirjallisuuden polku kuljetti
eteenpäin.
Ajattelin: kynänjälki rakentaa siltaa,
jota eivät sateet lahota.

Kootut runot sisältävät Eevan julkaistun runotuotannon ensimmäisestä teoksesta vuodelta 1976 viimeiseen vuodelta 2016. Kokoelman ulkopuolelle jää vain pienoisoromaani *Kylvööaika* vuodelta 1976. Vielä viimeisen runokirjansa jälkeenkin Eeva kirjoitti ylös näkemiään runokuvia ja mietti, josko ne jossain vaiheessa helähtäisivät runoiksi asti. Näin ei kuitenkaan käynyt, vaan muistiinpanot jäivät talteen lipaston laatikkoon.

Enteellisesti, Eevalle rakkaat metsätähdet muuttivat ihan itsekseen pari vuotta sitten metsän reunasta Eevan kotipihalle pihlajien alle.

20.3.2024 Koivusaarella
Elisa Heilala

HYVÄ ON MAA

(1976)

Sano mitä haluat,
minäkin sanon:
tämä on ihana maa.
Kävin taas tänään
– vuosi on aikaa –
kevätmetsääni tervehtimässä,

ja tässä on sinulle tuomisina
metsälän mummon käpylankaa
monta pörröistä kerää

ja tässä on sinulle
kylmäsen koloissa viipyneitä
punaposkipuolukoita.

Sano mitä haluat,
minäkin sanon;
tämä on runon maa.

Kyllä minä sen muistan:
sehän oli kesäkuuta
maa kukki
olin kuusivuotias.

Isä talutti kirkonkylältä
huutokaupasta lehmän:
siinä on, opettele lypsämään.

Ja sain sangon
ja sain jakkaran,
ja kohta putoili maito pehmeinä paloina
keltainen kesämaito
apilasta koottu.

Päivällä juoksin laitumelle
että mitenkä se minun Mansikkini?

Siellä se haukkasi heinää
sen korvat keikkuivat kärpäsille
ja hännällä se tuuletti kupeitaan.
– Minun Mansikkini, minä sanoin
ja puristin sitä kaulasta.
– Minun kulta Mansikkini, minä sanoin
ja suutelin sitä.

Vielä veräjällä minä käännyin katsomaan:
suurelta lihavalta kuka se näytti.

Syyskesällä kellaripellolla
isä niittää,
minä laitan seipäille.
Kivellä käpylehmät leikkimättä,
veräjällä oikeat lypsämättä.
Hei,
kohta minä joudun.

Huomenna me mennään Turkkimaalta mustikkaan,
otetaan isot ämpärit
ja poimitaan koko päivä.
Salmi on sateesta märkä, saapas hörppää.

Ja isä sanoo:
kuule tyttö,
tee mielesi merelle saduista saari.

Mies naulaa huopakattoa,
hyvä että naulaa,
pärekatto kieli köyhyydestä
ja minä vihaan köyhyyttä.

Siksi minä juotan vasikatkin aina aikaisin,
eivät pääse huutelemaan.
Tuntuu turvalliselta
kun ne maata möhöttävät maha täynnä.

Ja kun kudon mattoja
en sano: kyllä se passaa kunhan jotenkin
vaan valitsen tarkoin värit ja langat
niin että mieli on raidoilla kuin auringon käpälä.

Ottaisit nämä minun runoni
niin kuin lapsuuteni lampaat ottivat perunankuoret.
Äiti sanoi: alahan jo viedä.
Ja minä kipitin riihirinnettä,
nousin veräjäpuulle ja hupsis.
Ja juoksivat pienet karitsat ja valkeavällyiset emät
eikä yksikään määkinnyt kuka ja mistä.

Minä kävelen raskaasti
mutta kirjoitan keveästi
kun minulla on kynä
ja paljon puhdasta paperia,
lapsena ei ollut.

Minulla oli rikas kummi,
äidin kanssa se meni kamariin
kahvia juomaan ja juttelemaan
sivumennen silitti hiuksiani:
sinä pieni...

Pieni ja pieni,
melkein vihasin sen kättä.
Olin saanut saduista tietooni
että kummeilla ovat toisenlaiset,
kuin enkeleiden siivet,
ja piirsin surusilmäisen talon
ja lauluttoman linnun.

Maaliskuussa pesen navetan ikkunat.
Tietäisitpä,
miltä se näyttää lehmien kengillä kevät.

lypsin
juotin
väen syötin
pellolle:
paljon paljon pitkää heinää
kaunista katsella
raskasta nostella,
tietenkin jokainen
työnsä tekee
minäkin

vieraani
viisivuotias kaupunkilainen

kyseli kummissaan:
millä sinä elät kun et käy työssä?
meidän äiti käy
sen on pakko
meidän isä käy
sen on pakko
ja niillä on tilipäivä
sekin on pakko

”Mistä sinä tiedät
miltä minusta tänään tuntuu
kun puimurin ääni kantautuu pellolta
ja kuivaamon ovesta leviää
viljan imelä tuoksu.

Koska et tiedä,
minun on kerrottava sinulle kaikki,
että tulisimme tutuiksi.
Niin paljon en ole
ei kukaan ole
että tämä hiljaisuus riittäisi.”

EVA HEILALA (1934–2023) oli suomalainen prosaisti ja runoilija, joka teki varsinaisen päivätyönsä maatalon emäntänä Pohjois-Pohjanmaalla Ruukissa. Hänen tiiviit ja paikoin kirpeän humoristisetkin runonsa kumpuavat maaseudun naisen todellisuudesta, niissä maatilalan loppumaton aherrus ja arjen pienet ilot kulkevat rinnakkain luonnon ja vuodenkierron tarkkailun kanssa. Ne tuovat näkyväksi syrjäseutujen katoavan elämäntavan ja katsovat samaan aikaan tarkkanäköisesti ja lempeästi niin ihmisiä kuin eläimiä.

82.2 / ISBN 978-952-04-6247-5

www.tammi.fi / KANSI MIKA TUOMINEN